

TRAFIKVERKET

Nya vägar och järnvägar

- SÅ HÄR PLANERAR VI

När en väg eller järnväg ska byggas är syftet att fylla allas behov av bra och ändamålsenliga kommunikationer. Samtidigt ska den som bygger ta hänsyn både till människors hälsa och till miljön. En ny väg eller järnväg påverkar omgivningen och byggandet väcker självklart många frågor.

Den här broschyren vänder sig till dig som är berörd av ett väg- eller järnvägsprojekt. Vi beskriver översiktligt hur det går till när vi, på Trafikverket, planerar för att bygga en ny allmän väg eller järnväg eller bygga om en befintlig.

Tiden från att planeringen börjar till dess att bygget startar kan variera stort. Det kan handla om ett antal månader, men också om många år. Även om det kan ta tid att samråda och planera ett projekt ska du inte vänta med att säga vad du tycker. Använd möjligheten till samråd och de samråds- och granskningstillfällen som finns innan vi fattar det formella planbeslutet.

I den här broschyren beskriver vi vad du har för möjligheter att påverka och när i projektet vi vill få in dina synpunkter. Vi vill att du ska vara med och påverka planeringen, och ju tidigare vi får in dina synpunkter, desto större möjlighet har vi att ta hänsyn till dem.

- Vi kan behöva använda mark som enskilda personer äger. Vad som gäller och vilken ersättning du kan få i sådana fall kan du läsa om i broschyren: *Väg eller järnväg på min mark – hur får jag ersättning?*
- Under byggtiden kan det uppstå störningar för trafikanter och boende. Du kan läsa vad Trafikverket gör för att förebygga och minska dessa störningar och vad som händer i övrigt under byggtiden i broschyren: *Vad händer när en väg eller järnväg byggs?*

I den här broschyren beskriver vi vad du har för möjligheter att påverka och när i projektet vi vill få in dina synpunkter.”

ALLMÄN ELLER ENSKILD VÄG

Allmänna vägar är vägar där staten genom Trafikverket eller en kommun är väghållare enligt väglagen. Väghållaren är den som har ansvar för att en väg är i tillfredsställande skick och dessutom är körbar. Till en väg hör vägbanan och övriga väganordningar, exempelvis diken och slänter, bullerskyddsanordningar i direkt anslutning till vägen, broar, trummor, ledningar och dagvattenanordningar.

Enskilda vägar är alla andra vägar som inte är allmän väg eller kommunal gata. Väghållare för enskilda vägar är främst enskilda fastighetsägare och samfällighetsföreningar. I vissa fall kan vägen vara berättigad till statsbidrag.

En väg kan bli allmän genom att:

- en ny väg byggs med stöd av väglagen
- en enskild väg förändras till allmän. (Trafikverket kan i samband med framtagandet av en vägplan besluta att en enskild väg som behövs för det allmänna ska förändras från enskild till allmän väg.)

En allmän väg kan bli enskild om den inte längre behövs för allmän trafik. Det sker genom ett så kallat indragningsbeslut. Det innebär att vägen inte längre underhålls av staten utan att den övergår till enskild väghållning.

Från planering till byggande

Trafikverket har ansvaret för att planera, bygga och sköta statliga järnvägar och allmänna vägar, framför allt på landsbygden men även vissa tätortsleder. Vi har också ansvar för de statliga färjelederna.

Det är många som behöver hjälpas åt för att på bästa sätt ta hand om och utveckla vårt väg- och järnvägsnät. Därför samarbetar Trafikverket med andra statliga myndigheter, länsstyrelser, kommuner, kollektivtrafikmyndigheter, intresseorganisationer, region- och samverkansorgan, allmänheten och naturligtvis fastighetsägare som berörs av ett väg- eller järnvägsprojekt.

I tätorter är det oftast kommunen som planerar och bygger gator med stöd av plan- och bygglagen, PBL. Inom det egna väghållningsområdet kan kommunen i stället välja att planera en väg med stöd av väglagen, om vägen uppfyller kraven för allmän väg. Spårväg och tunnelbana planeras enligt PBL, men det finns också möjlighet att planera sträckan med stöd av lagen om byggande av järnväg. Planeringsprocesserna är dock i huvudsak lika oavsett vilken lag man stöder sig på.

Vilka problem ska lösas och med vilka åtgärder?

Planeringen av en väg eller järnväg börjar då vi har konstaterat att det finns brister i transportsystemet. Vi börjar då med att undersöka hur problemet kan lösas genom en så kallad *åtgärdsvalsstudie*. Studien ska behandla vilka typer av åtgärder, oavsett trafikslag, som är möjliga att vidta för att lösa transportproblemet.

Trafikverket arbetar efter den så kallade *fyrstegsprincipen* för att få bästa nytta av satsade resurser. Det innebär att vi stegvis analyserar vilka typer av åtgärder som kan lösa problemen. Ibland kan en kombination av olika åtgärder vara effektivt.

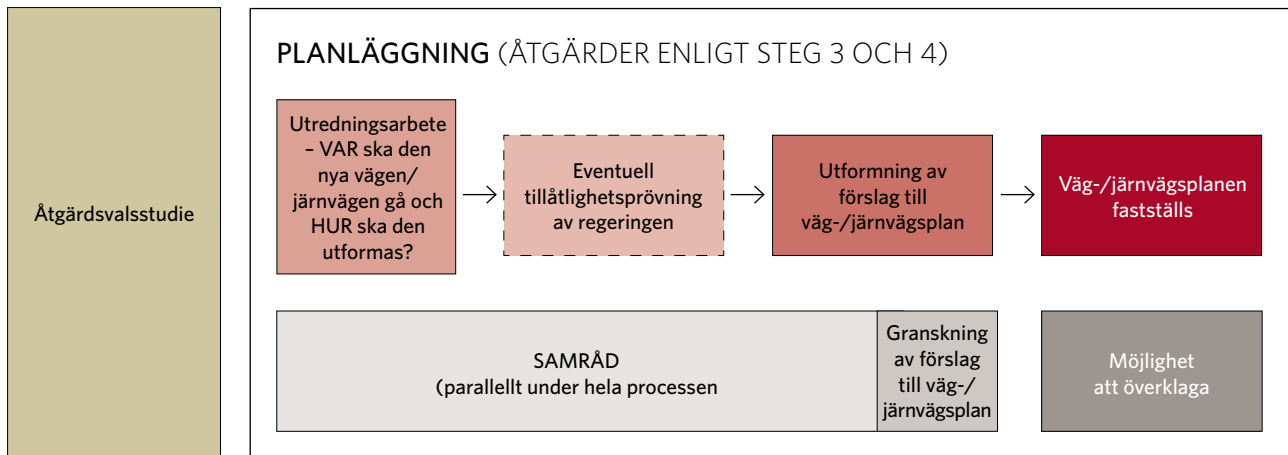
I åtgärdsvalsstudien utreder vi hur vi kan lösa bristerna i transportsystemet. I första hand försöker vi lösa problemet genom åtgärder enligt steg 1 och 2. Om inte det är möjligt går vi vidare till en konkret byggåtgärd, steg 3 och 4. Åtgärdsvalsstudien svarar på frågan om VARFÖR det behövs ett väg- eller järnvägsprojekt.

Den här broschyren beskriver vi vad som händer när Trafikverket i en åtgärdsvalsstudie har kommit fram till att det behövs en ny allmän väg eller järnväg eller att en väg eller järnväg behöver byggas om.

Ett väg- eller järnvägsprojekt ska planeras enligt en särskild process som styrs av lagar. Den leder slutligen fram till en *vägplan* respektive *järnvägsplan*. Processen kallas för *planläggningsprocess*, och arbetet med att ta fram en väg- eller järnvägsplan kallas för *planläggning*. I planläggningsprocessen utreds VAR och HUR vägen eller järnvägen ska byggas. Hur lång tid det tar att få fram svaren beror på projektets storlek, hur många undersökningar som krävs, om det finns alternativa sträckningar, vilken budget som finns och vad de berörda tycker.

ANALYS ENLIGT FYRSTEGSPRINCIPEN:

- 1. Tänk om.**
Kan transportbehoven minskas eller andra transportsätt användas, kan behovet av resande påverkas, kan viss trafik som i dag går på väg flyttas över till järnväg eller kan kollektivtrafiken utvecklas?
- 2. Optimera.**
Kan väg- eller järnvägsnätet utnyttjas effektivare, till exempel genom hastighetsanpassning, variabla hastigheter eller trafikreglering?
- 3. Bygg om.**
Går det att lösa problemen genom förbättringar och mindre ombyggnader, till exempel breddning, förlängning av plattformar vid stationer, rätning av kurvor eller förstärkning?
- 4. Bygg nytt.**
Krävs nyinvesteringar eller större ombyggnader, till exempel en ny trafikplats, ny mötesstation eller en helt ny väg eller järnväg?

Planläggningsprocessen regleras i väglagen (1971:948), lagen (1995:1649) om byggande av järnväg och miljöbalken (1998:808). Fullständig lagtext finns på regeringens webbplats:
<http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/>

Resultatet av planläggningsprocessen och utformningen av vägen eller järnvägen beskrivs och redovisas i en vägplan respektive en järnvägsplan. Det är även möjligt att planlägga för både väg- och järnvägsutbyggnad i samma plan.

Små okomplicerade åtgärder på en befintlig väg eller järnväg kan i vissa fall genomföras utan formell planläggning. Omgivningen får påverkas enbart marginellt av åtgärden, förutom den påverkan som vägen eller järnvägen redan innebär. Om det behövs mer mark måste det kunna ordnas genom avtal med markägaren. Exempel på sådana åtgärder kan vara att göra smärre justeringar av en väg, bygga en bussficka eller förlänga plattformarna vid en järnvägsstation. Om markägaren inte lämnar sitt medgivande måste vi göra en formell planläggning och ta fram en väg- eller järnvägsplan.

SAMRÅD

I början av ett byggprojekt beskriver Trafikverket hur vi har tänkt lägga upp arbetet, bland annat vid vilka tidpunkter, i vilken form och med vilka vi kommer att hålla samråd. Beskrivningen uppdateras under projektets gång efter hand som arbetet planeras. Detta kallas för planläggningsbeskrivning.

Samråd är av stor betydelse under hela planläggningen. Samråd innebär att Trafikverket tar kontakt och för en dialog med andra myndigheter, organisationer eller berörd allmänhet för att få synpunkter och kunskap. Vi kan ha samråd genom enskilda och öppna möten, särskilda möten med de markägare som är berörda, öppet hus, seminarier, information och dialog genom trycksaker och på internet. Synpunkterna från samråden sammanställs i en samrådsredogörelse där vi också redovisar vad vi gjort med anledning av synpunkterna.

Information om varje projekt med kontaktuppgifter finns på Trafikverkets webbplats, www.trafikverket.se/projekt.

HUR KAN DU PÅVERKA?

Vem har möjlighet att påverka?

Under arbetet samråder vi med länsstyrelsen, berörda kommuner, övriga berörda myndigheter, allmänheten samt de organisationer och enskilda som berörs.

Vad kan du påverka?

Samrådet ska avse var vägen eller järnvägen ska ligga, hur den ska utformas och vilken miljöpåverkan den får. Under samråden diskuterar vi förslag till lösning, miljöpåverkan och påverkan på enskilda fastigheter, till exempel om det behövs bullerskydd eller landskapsanpassad utformning. Vi tar också upp hur anslutningarna till enskilda vägar kan göras.

Var ska den nya vägen eller järnvägen byggas och hur ska den utformas?

Under planläggningen börjar vi med att utreda förutsättningarna för byggandet och vilka problem som måste lösas. Det är viktigt att det finns en dialog mellan Trafikverket och kommuner, länsstyrelser och alla berörda enskilda. Vi försöker skapa oss en god uppfattning om vilka intressen som finns och var det kan finnas konflikter, samt vilka värden och kvaliteter som finns i området.

Där en väg eller järnväg kan behöva få en ny sträckning för att problemen ska lösas studerar vi alternativa placeringar. Vi analyserar vilka konsekvenserna blir av var det byggs. Vi lägger stor vikt vid de allmänna intressena när vi väljer alternativ, till exempel markanvändning, trafiksäkerhet, tillgänglighet och miljö.

Vi studerar olika förslag på utformning, till exempel vägbredd, antal körfält, broar och tunnlar och typer av trafikplatser. Åtgärder på den befintliga vägen eller järnvägen finns oftast med som ett alternativ.

Om den nya vägen eller järnvägen påverkar anslutande enskilda vägar studerar vi även förutsättningarna för nya anslutningsvägar.

Vid planläggning av en väg eller järnväg kan vi behöva göra förberedande mätningar och undersökningar för till exempel arkeologi och markförhållanden i och intill den planerade sträckningen. Trafikverket har rätt att få tillträde till fastigheter där vi behöver göra sådana undersökningar, men vi informerar alltid markägaren i förväg. Du får ersättning om det skulle uppstå skador på din fastighet. Du kan läsa mer om ersättning i broschyren *Väg eller järnväg på min mark – hur får jag ersättning?*

HANTERING OCH REDOVISNING AV MILJÖFRÅGOR

Redan i början av planläggningen ska vi ta fram ett underlag som beskriver hur projektet kan påverka miljön. Länsstyrelsen tar sedan beslut om projektet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, det vill säga om projektet påverkar miljön i närheten av vägen eller järnvägen på ett väsentligt sätt. Detta beslut tas tidigt i planläggningen. Om ett väg- eller järnvägsprojekt antas medföra betydande miljöpåverkan ska en *miljökonsekvensbeskrivning (MKB)* tas fram till väg- eller järnvägsplanen. Det finns särskilda lagkrav som reglerar arbetet med MKB och vad den ska innehålla. Länsstyrelsen ska godkänna MKB:n innan den ingår som underlag i planförslaget. En MKB ska behandla miljökvantiteter i området, bland annat boendemiljön och hälsoaspekter för de boende, stadsmiljön som helhet och natur- och kulturlandskapet. Den ska även beskriva projektets miljöpåverkan och förslag till försiktighets- och skyddsåtgärder.

I projekt som inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan redovisar vi i stället vilken påverkan vi kan förutse att projektet får på människors hälsa och på miljön samt vilka skyddsåtgärder som är möjliga. Detta gör vi i en *miljöbeskrivning*.

HUR KAN DU PÅVERKA?

Vem har möjlighet att påverka?

Underlaget för tillåtlighetsprovningen, inklusive miljökonsekvensbeskrivningen, ska kungöras och hållas tillgängligt för allmänheten, miljöorganisationer och andra intresserade. Du har då möjlighet att lämna synpunkter. Trafikverket ska även skicka underlaget på remiss till ett flertal statliga myndigheter och organisationer. I underlaget som vi skickar till regeringen ska vi redovisa och bemöta de synpunkter som kommit in.

Vad kan du påverka?

Dina synpunkter kan gälla vägens eller järnvägens lokalisering, utformning och miljöpåverkan.

Regeringen tillåtlighetsprövar större projekt

Vissa större väg- och järnvägsprojekt ska enligt miljöbalken *tillåtlighetsprövas* av regeringen innan själva planen upprättas och slutgranskas. Regeringen prövar då om projektet ska tillåtas och beslutar att vägen eller järnvägen får byggas på en viss plats. Det fortsatta arbetet omfattar sedan en mer detaljerad lokalisering och utformning.

Inför tillåtlighetsprovningen ska den som vill genomföra projektet, normalt Trafikverket, utreda och redovisa utredda alternativ. Prövningsunderlaget ska innehålla en miljökonsekvensbeskrivning för varje utrett alternativ.

Efter att underlaget för tillåtlighetsprovningen har granskats och varit på remiss skriver vi ett yttrande och rangordnar alternativen. Därefter överlämnar vi förslaget till regeringen för avgörande.

Vägplan och järnvägsplan visar sträckningen och hur miljön påverkas

Planläggningsprocessen leder fram till en vägplan respektive järnvägsplan. Planen ska innehålla en karta över området som visar vägens eller järnvägens sträckning. Den ska också innehålla uppgifter om den mark som behövs permanent för anläggningen samt markområden och transportvägar som behövs tillfälligt under byggtiden.

Planförslaget ska innehålla en samrådsredogörelse som visar vilka samråd som skett fram till dess att planen har ställs ut för granskning. Där redogör vi också för vilka synpunkter som vi har beaktat och hur dessa synpunkter har påverkat utformningen och valet av åtgärder för att förebygga skador, till exempel åtgärder för att minska bullerstörningar. Vi ska även motivera varför vissa synpunkter inte har beaktats och vilka skyddsåtgärder som vi inte har bedömt vara motiverade. I övrigt ska planen innehålla de illustrationer och den information som behövs för att förstå projektet.

Trafikverkets regionkontor sammanställer och bearbetar de inkomna synpunkterna i ett *granskningsutlåtande* och gör ett slutligt förslag till väg- eller järnvägsplan. Om synpunkterna leder till större förändringar ska den justerade planen hållas tillgänglig för ny granskning.

HUR KAN DU PÅVERKA?

Vem har möjlighet att påverka?

När planförslaget med miljöredovisning bedöms som klart ska det hållas tillgängligt för att allmänheten och andra intressenter ska kunna granska det. Vi annonserar om när och var planförslaget finns tillgängligt (*kungörelse*).

Om du är särskilt berörd av projektet får du dessutom ett brev om var planen finns tillgänglig och hur du ska göra om du vill lämna synpunkter. Ofta publiceras planen också på Trafikverkets webbplats, www.trafikverket.se/projekt

Planen behöver inte hållas tillgänglig för granskning om projektet är av mindre betydelse, inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan och saknar intresse för allmänheten. I stället ska länsstyrelsen, berörda kommuner och enskilda som särskilt berörs få tillfälle att godkänna förslaget eller att granska det och lämna synpunkter inom tre veckor.

Vad kan du påverka?

Du kan lämna synpunkter på projektets lokalisering, utformning och miljöpåverkan.

HUR KAN DU PÅVERKA?

Vem har möjlighet att påverka och vad kan du påverka?

Om du har lämnat synpunkter i samband med granskningen får du möjlighet att yttra dig över det utredningsmaterial som tillkommit, innan Trafikverket beslutar om fastställelse.

Du får då veta vilka synpunkter som framförts vid granskningen och hur Trafikverket har svarat på dessa i ett granskningsutlåtande. Du som har framfört synpunkter på förslaget får normalt kopior av granskningsutlåtandet och annan information som har tillkommit. Om du vill yttra dig igen ska du göra det inom viss tid, vanligen tre veckor.

VÄG- ELLER JÄRNVÄGSPLANEN FASTSTÄLLS

Planen överlämnas därefter till länsstyrelsen. I de fall länsstyrelsen tillstyrker projektet och det finns finansiering för byggandet, skickas planen med tillhörande dokumentation för *fastställelseprövning* till Trafikverkets centrala funktion Juridik och planprövning. Fastställelseprövning innebär att projektets påverkan på miljö, hälsa, intrång och olägenheter med mera prövas i sin helhet.

Trafikverket prövar noga alla anmärkningar, synpunkter och yrkanden som förts fram. Vid prövningen tar vi dock inte upp frågor om inlösen av mark och ersättning, och inte heller frågor om enskilda anslutningsvägars läge och utformning eller frågor som inte har direkt samband med den nya vägens eller järnvägens sträckning och utformning.

Planen fastställs om Trafikverket vid prövningen kommer fram till att den kan godtas och att fördelarna för allmänheten överväger de olägenheter projektet orsakar enskilda intressen.

Planbeslutet kan överklagas till regeringen.

Så här kan du överklaga beslutet

Överklagandet ska du skicka till Trafikverket inom angiven tid. Om överklagandet kommer in för sent tas det inte upp till prövning, utan avvisas i ett särskilt beslut med stöd av förvaltningslagen. Även ett avvisningsbeslut kan överklagas. Om överklagandet har kommit in i rätt tid överlämnar Trafikverket det med ett yttrande och övriga formella handlingar till regeringen för slutligt avgörande.

Beslutet får laga kraft

Ett fastställelsebeslut får laga kraft om ingen har överklagat beslutet när tiden för att överklaga har gått ut. Om någon har överklagat beslutet men regeringen avslår överklagandet, får beslutet laga kraft i och med regeringens beslut. Om regeringen godtar ett överklagande kan planen behöva arbetas om, helt eller delvis. Regeringens beslut sänds till alla som har överklagat Trafikverkets beslut.

Ett väg- eller järnvägsprojekt kan omfatta åtgärder som kräver en särskild prövning enligt miljöbalken eller kulturminneslagen. Det kan till exempel gälla tillstånd för arbete och byggande i vatten (vattenverksamhet) eller dispens för intrång i skyddsvärda områden. Trafikverket kan även behöva söka bygglov hos kommunen för att få bygga vissa anläggningar som till exempel plank och master.

Att vägplanen eller järnvägsplanen får laga kraft innebär att vi har rätt att genomföra det som är beslutat i planen. När vi bygger måste vi anlägga vägen eller järnvägen på det sätt som fastställts. En plan som har fått laga kraft ger Trafikverket rätt att lösa in mark som behövs permanent för väg- eller järnvägsändamål. För en väg sker det med så kallad vägrätt och för en järnväg normalt med äganderätt. Fastighetsägaren har samma rätt att få mark inlöst oavsett om det är en väg eller järnväg som ska byggas.

Läs mer om markåtkomst och vilka ersättningsregler som gäller i broschyren *Väg eller järnväg på min mark – hur får jag ersättning?*

HUR KAN DU PÅVERKA?

Beslutet om att fastställa en vägplan eller järnvägsplan kan överklagas hos regeringen. Information om hur du gör om du vill överklaga får du tillsammans med beslutet. Normalt har du tre veckor på dig att överklaga.

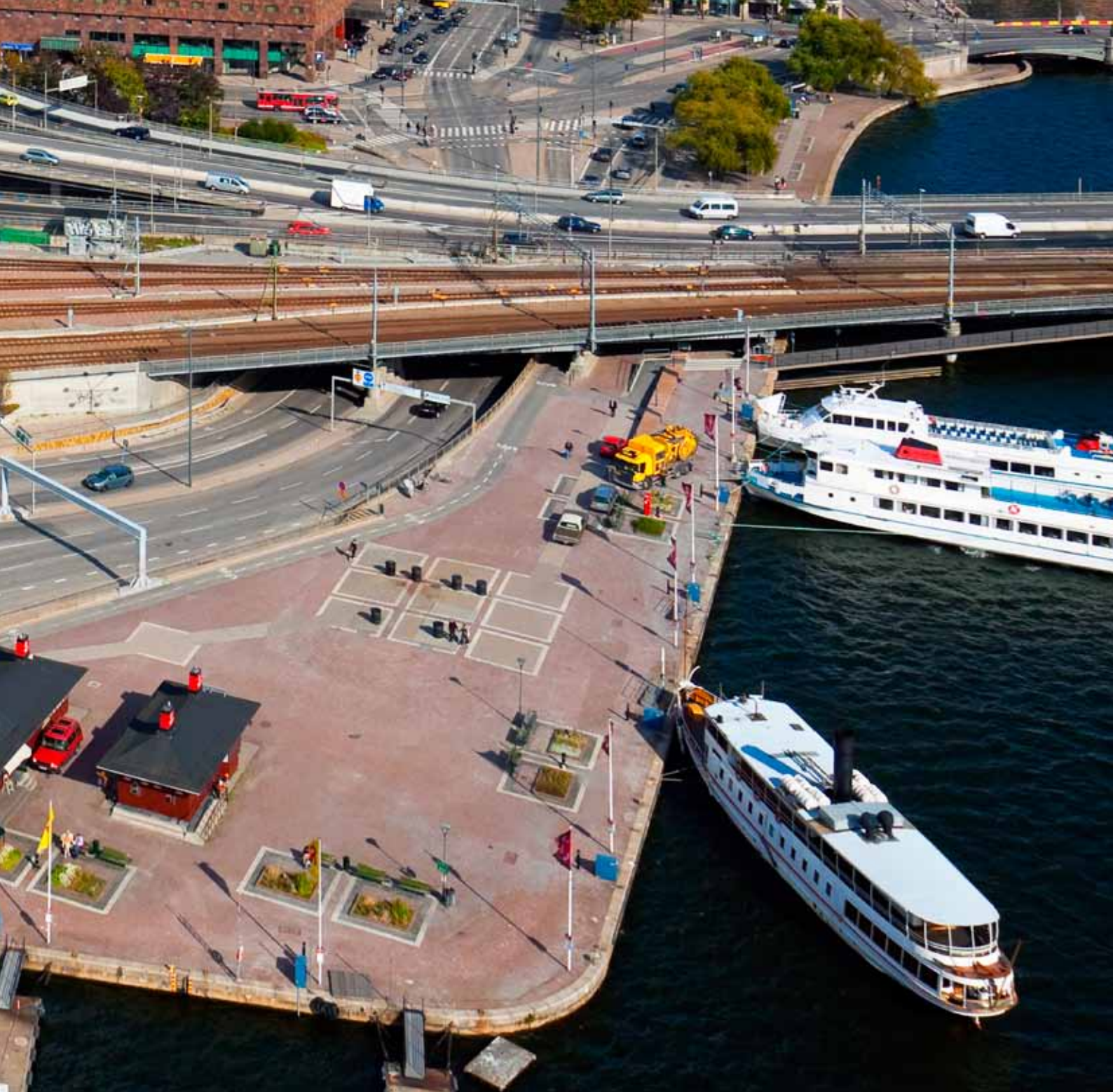
Vem har möjlighet att påverka?

Du har rätt att överklaga om beslutet berör dig direkt och det går emot dig.

Vad kan du påverka?

Du kan bara överklaga sådant som ingått i fastställelsen. Frågor som gäller till exempel inlösen av mark, ersättning eller enskilda anslutningsvägars läge och utformning ingår inte i fastställelsen och kan därför inte överklagas.

Frågor

Har du frågor kan du vända dig till Trafikverket i din region, till länsstyrelsen i ditt län eller till din kommun.

TRAFIKVERKETS REGIONALA KONTOR

Region Nord

Box 809
971 25 Luleå
Telefon 0771-921 921
Fax 0920-24 38 30

Region Mitt

Box 417
801 05 Gävle
Telefon 0771-921 921
Fax 0611-411 11

Region Öst

Box 1140
631 80 Eskilstuna
Telefon 0771-921 921
Fax 016-15 70 05

Region Stockholm

172 90 Sundbyberg
Telefon 0771-921 921
Fax 08-627 09 23

Region Väst

405 33 Göteborg
Telefon 0771-921 921
Fax 031-63 52 70

Region Syd

Box 543
291 25 Kristianstad
Telefon 0771-921 921
Fax 044-19 51 95

TRAFIKVERKET

Trafikverket, 781 89 Borlänge, Besöksadress: Röda vägen 1
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 010-123 50 00

www.trafikverket.se